



AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

TOKMAK - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 16185/06)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

16 Şubat 2010

İşbu karar Sözleşme'nin 44 / 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

1

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan (16185/06) no'lu davanın nedeni T.C. vatandaşı Fatma Tokmak'ın (başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 5 Nisan 2006 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur.

Başvuran Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde İstanbul Barosu avukatlarından F. Karakaş Doğan tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran 1974 doğumludur.

9 Aralık 1996 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi polisleri PKK militanı olmakla suçlanan R.D.'nin evinde arama yapmış, yasadışı belgelerle birlikte R.D.'nin beyanlarına göre PKK'ya destek amaçlı çok sayıda döviz ele geçirmiştir. Başvuran R.D. ve diğer üç kişi İstanbul Emniyet Müdürlüğü şubelerinde gözaltına alınmışlardır.

Polisler 18 Aralık 1996 tarihinde başvuranın ifadesini almış, adı geçen hakkında yapılan ithamları kabul etmiştir.

20 Aralık 1996 tarihinde İstanbul Adli Tıp Kurumu'nda sağlık kontrolünden geçen başvuranın vücudunda herhangi bir şiddet izine rastlanmamıştır.

Başvuran İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Savcısı önüne çıkarılmış, burada hakkında yapılan tüm suçlamaları reddetmiştir. Başvuran özellikle oğlunun da babası olan ve birlikte yaşadığı kişinin kendisini terk ederek PKK'ya katıldığını, çıkan silahlı bir çatışmada öldürüldüğünü; bunun üzerine oğlu ile birlikte İstanbul'a aile tanıdıkları olan R.D.'nin yanına yerleştiğini, adı geçenin kendisine sahte kimlik belgesi düzenlediğini ifade etmiştir.

Başvuran aynı gün Devlet Güvenlik Mahkemesi yetkili hakimi karşısına çıkarılmış, hakim önünde savcılıkta kaydedilen ifadeleri yinelemiştir. Hakim başvuranın tutuklanmasına karar vermiş ve başvuran Gebze cezaevine konulmuştur.

8 Temmuz 1997 tarihinde başvuran ve (diğer sekiz kişi) DGM önünde, TCK'nın 125. maddesi uyarınca Devletin bölünmez bütünlüğünü yıkmaya teşebbüs etmek suçu ile itham edilmiştir.

DGM'deki ilk duruşma 17 Eylül 1997 tarihinde yapılmıştır.

12 Kasım 1997'den 15 Eylül 2004 tarihine dek Devlet Güvenlik Mahkemesi düzenli aralıklarla otuz beş duruşma gerçekleştirmiş ve başvuranın serbest bırakılma taleplerini «dosyanın durumu», «işlenen suçun niteliği», «delillerin durumu», «tutukluluk tarihi» ve «fırar riski» gerekçeleriyle reddetmiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 30 Haziran 2004 tarih ve 5190 sayılı yasa ile feshedilmesinin ardından başvuranın dava dosyası İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'ne geçmiş ve mahkeme 10 Aralık 2004 tarihinde delillerin durumu, işlenen suçun niteliği, tutukluluk tarihi, firar riski gibi nedenlerle başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

10 Aralık 2004 tarihinden 21 Eylül 2005 tarihine dek Mahkeme dört duruşma yapmış ve «delillerin durumu», «işlenen suçun niteliği», «firar riski», «tutukluluk tarihi» hususlarını göz önünde bulundurarak başvuran tarafından yapılan serbest bırakılma taleplerini reddetmiştir.

Başvuran 7 Aralık 2005 tarihinde «sağlık durumu» ve «tutukluluk süresi» dikkate alınarak serbest bırakılmıştır.

3 Mart 2006 tarihinde gerçekleştirilen kırk altıncı duruşmada Ağır ceza mahkemesi TCK'nın 125. Maddesinin uygulanmasına istinaden başvurunu müebbet hapis cezasına çarptırmıştır.

Başvuran 3 Mart 2006 tarihli bu karara karşı avukatı aracılığıyla temyize gitmiştir.

Yargıtay 28 Şubat 2007 tarihinde ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.

Yargıtay'ın bu kararı üzerine, Ağır ceza mahkemesi 9 Kasım 2007 tarihinde daha önceki 3 Mart 2006 tarihli hükmünü yineleyerek TCK'nın 125. maddesine dayalı olarak başvurunu mahkum etmiştir.

Dava dosyasından edinilen bilgilere göre dava halen Yargıtay'da derdesttir.

HUKUK

I. AİHS'NİN 5/3 MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

AİHS'nin 5/3, 4, 5 ve 6/1 ve 2. maddelerini ileri süren başvuran dokuz yıl süren tutukluluk süresinin uzunluğunun makul olmadığından yakınmaktadır.

Hükümet bu iddiaya karşı çıkmakta, kabuledilebilirliğe ilişkin başvuran hakkında açılan ceza davasının ulusal mahkemeler önünde halen devam etmesi dolayısıyla iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazında bulunmaktadır. Hükümet esas ile ilgili olarak ise, davanın karmaşık yapısı, başvurana isnat edilen suçun ciddiyeti, kamu düzeninin korunması zorunluluğu dikkate alındığında başvuranın tutukluluk süresinin aşırı olmadığını ve yasaya uygun gerçekleştiğini savunmaktadır.

Başvuran iddiasını yinelemektedir.

AİHM başvuran tarafından öne sürülen şikayetin AİHS'nin yalnızca 5/3 maddesi alanına girdiğini ve bu madde çerçevesinde inceleneceğini belirtmektedir.

Hükümetin itirazı ile ilgili olarak AİHM, başvuranın şikayet konusunu teşkil eden dönemin tutukluluk süresinin sona erdiği 7 Aralık 2005 tarihi olduğunu not etmektedir. Başvuran bu tarihi takip eden altı ay içinde 5 Nisan 2006'da AİHM'ye başvurusunu yapmıştır. Bu durumda Hükümetin itirazı reddedilmektedir. AİHM, AİHS'nin 35/3 maddesi uyarınca bu şikayetin dayanaktan yoksun olmadığı ve hiçbir kabuledilemezlik gerekçesi içermediğini kaydeder. Dolayısıyla şikayet kabuledilebilir niteliktedir.

Davanın esasına dair AİHM, başvuranın tutukluluk süresinin yakalandığı 9 Aralık 1996 tarihinde başlayıp İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nin 7 Aralık 2005 tarihinde vermiş olduğu serbest bırakma kararı ile sona erdiğini gözlemlemektedir. Bu süre yaklaşık dokuz yıldır.

AİHM öncelikli olarak ulusal makamların bir sanığın tutukluluk süresinin uzunluğunun makul sınırı aşmamasını gözetmekle birinci derece yükümlü olduklarını anımsatır. Bu amaçla, olayların bütününe incelemek ve masumiyet karinesi, bireysel haklara saygı ilkesine yönelik istisna uyarınca kamu menfaatini meşru kılan zorunluluğun varlığını bertaraf etmek ve verilen kararlarda serbest bırakılma taleplerini reddeden gerekçeleri dikkate almak gerekir. Özellikle mevcut kararlarda yer alan gerekçelere, ilgili tarafından yapılan başvurularda itilafa mahal vermeyen olaylara dayalı olarak AİHM, AİHS'nin 5 / 3 maddesine yönelik bir ihlalin olup olmadığını tespit etmek durumundadır (Bkz. *Assenov ve diğerleri-Bulgaristan* kararı, 28 Ekim 1998).

Bu bağlamda yakalanan kişinin bir suç işlediğinden şüphe edilmesine neden olan makul nedenlerin devam etmesi, tutukluluk halinin devamı için *sine qua non* (olmazsa olmaz) koşuldur. Ancak bir süre sonra bu da yeterli olmaz. Dolayısıyla AİHM, adli makamlar tarafından benimsenen diğer gerekçelerin, özgürlükten yoksun bırakmayı haklı göstermeye yetip yetmediğini belirlemelidir. Bu gerekçeler “uygun” ve “yeterli” olduğu takdirde, AİHM, bunun üzerine yetkili ulusal makamların “yargılamanın devamına özel bir ihtimam gösterip göstermediğini” araştırmalıdır (Bkz. *Mansur-Türkiye*, 8 Haziran 1995, *Ali Hıdır Polat-Türkiye* kararı, no: 61446/00 ve *Tüm-Türkiye* no: 11855/04, 17 Haziran 2008).

Mevcut başvuruda, dava dosyasında yer alan hususlardan Devlet Güvenlik Mahkemesi ve sonrasında Ağır ceza mahkemesi benzer gerekçelerle ve işlenen suçun niteliği, kanıtların durumu ve başvuranın tutukluluk süresi ve firar riski gibi neredeyse birbirinin aynı basmakalıp ifadelerle serbest bırakılma taleplerini reddederek tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

Ulusal makamların geçen tutukluluk süresinin uzunluğunu gerçek anlamıyla dikkate aldıklarını gösterir herhangi bir unsur yer almamaktadır.

AİHM bir sanığın firar riskine ilişkin tehlikenin sadece söz konusu cezanın ağırlığı bazında değerlendirilmeyeceğine işaret etmektedir. Bu aynı zamanda, bir firar tehlikesinin mevcudiyetini teyit eden veya kaçma ihtimalinin yargılanmak üzere tutuklu tutulmayı haklı çıkarmayacak derecede düşük olduğunu ortaya koyan başka ilgili etkenlere göre değerlendirilmelidir (Bkz. diğerleri arasında, sözü edilen *Mansur* kararı).

Bunun yanı sıra, AİHM ulusal hakimnin esasa dair mütalaalarının gerekçesinde firar olasılığını belirleyici ve yargı sürecinin bu denli uzun sürme nedenlerini belirtmediğini kaydetmektedir (Bkz. diğerleri arasında, *Letellier-Fransa*, 26 Haziran 1991 ve *Acunbay-Türkiye* no: 61442/00 ve 61445/00, 31 Mayıs 2005).

AİHM'nin nezdinde «delillerin durumu» ifadesi ile suçluluğun ciddi emarelerinin var olduğu ve var olmaya devam ettiği şeklinde değerlendirilse de başvuranın bu kadar uzun bir süre tutuklu kalmaya devam etmesini tek başına haklı gösteremez (Bkz. sözü edilen *Ali Hıdır Polat, Baltacı-Türkiye*, no: 495/02, 18 Temmuz 2006 ve *Doğan Yalçın-Türkiye* kararı no: 15041/03, 19 Şubat 2008).

Bu koşullar çerçevesinde, başvuranın tutukluluk süresinin uzunluğu göz önünde bulundurulduğunda AİHM, AİHS'nin 5/3 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.

II. AİHS'İNİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI HAKKINDA

Başvuran 5.000 Euro maddi ve 25.000 Euro manevi tazminat talep etmektedir. Başvuran temsil gideri için 5.000 Euro istemekte, kanıtlayıcı belge niteliğinde avukatı ile yaptığı sözleşmeyi sunmaktadır. Başvuran ayrıca tercüme ve sekreteryaya masrafları için 3.000 Euro talep etmekte, bunu destekleyici herhangi bir belge sunmamaktadır.

Hükümet bu meblağlara karşı çıkmaktadır.

AİHM tespit edilen ihlal ile öne sürülen maddi zarar arasında bir illiyet bağı kuramamakta ve bu talebi reddetmektedir. Buna karşın, AİHS'nin 5/3 maddesinin ihlal edildiği tespiti ışığında hakkaniyete uygun olarak başvurana 9.000 Euro manevi tazminat ödenmesini uygun görmektedir. Yargılama masraf ve giderlerine ilişkin AİHM'nin yerleşik içtihadına göre bir başvuran gerçekliğini, gerekliliğini kanıtladığı makul miktarlardaki yargı giderlerini elde edebilir. Mahkemeye sunulan deliller ve sözü edilen kıstaslar ışığında, AİHM başvuranın tercüme ve sekreteryaya gider taleplerini reddetmekte, avukatlık ücretine yönelik 1.000 Euro ödenmesini kararlaştırmaktadır.

AİHM gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı orana üç puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun *kabuledilebilir olduğuna*;

2. AİHS'nin 5/3 maddesinin *ihlal edildiğine*;

3. a) AİHS'nin 44 / 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, miktara yansıtılabilecek her türlü vergi ve masraflarla birlikte, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL.'ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet tarafından:

i. başvurana 9.000 (dokuz bin) Euro manevi tazminat *ödenmesine*;

ii. yargılama masraf ve giderleri için başvurana 1.000 (bin) Euro *ödenmesine*;

b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapıldığı tarihe kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz uygulanmasına;

5. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 16 Şubat 2010 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.